

ZA PRAVDU A SPRAVEDLNOST

Křesťansko - demokratické sdružení Střední a Východní Evropy
v Austrálii, Flat 5, 159 Melrose Street, North Melbourne, Vic., 3051

Neperiodický bulletin České vydání Č. 8 Březen 1990

VLASTNICTVÍ JAKO VYJÁDRĚNÍ OSOBNOSTI

Druhý vatikánský koncil objasňuje ve své Pastorální konstituci o Církvi v moderním světě vztahy majetku, odborných schopností a lidské osoby:

"Vlastnictví a jiné formy soukromé kontroly hmotných statků přispívají k vyjádření osobnosti". Dále se zdůrazňuje, že hmotné statky opatřují každého "zcela nutnou oblastí nezávislosti" a mají se považovat za "prodloužení lidské svobody". A konečně jsou zdrojem bezpečnosti, což platí "nejen o hmotných statcích, ale i o statcích nehmotných, jako jsou odborné schopnosti". Tyto hluboké postřehy kap. 71. jsou opravdu důležitým - ale často opomíjeným - přínosem křesťanské sociální etiky k posouzení základních otázek hospodářského života. I zde vidíme, že všechny politické ideologie, které nevycházejí z křesťanské sociální etiky, oně reálné základny veřejného života, jsou podstatně ochuzené, odlidštěné a neživotné.

A/ Vlastnictví

Vedle nesprávných názorů o tom, co je člověk a co je politická společnost, přispěly nesprávné teorie o vlastnictví nejvíce k dnešním hospodářským a politickým zmatkům.

Podle křesťanské sociální etiky má bohatství celé země sloužit všem potřebným, nikoli jen privilegovaným představitelům kapitálu soukromého neb státního. Zdroje bohatství se mají nejehospodárněji využívat v zájmu všech, a to se může stát tehdy, když patří jednotlivým osobám jako vlastnictví soukromé neb jako spoluvlastnictví. To znamená, že soukromé vlastnictví je nejlepším způsobem, jak uspokojit hmotné potřeby všech. Tato hlavní zásada, která má své výjimky, platí jen za určitých předpokladů, a ty předpoklady nenelzáme v systému individualistického liberalismu.

Užívání soukromého vlastnictví je omezeno požadavkem obecného dobra celku. Vlastnictví má jednak funkci individuální - slouží vlastníkovu - a jednak funkci sociální - slouží celé společnosti. Liberalismus přehnal funkci individuální a kolektivismus funkci sociální, o kterou usiluje často způsobem nelidským a zvráceným. Socializované tak zvané národní podniky slouží především držitelům vládní moci a státnímu monopolu, nikoli však národu. Ze sociální funkce vlastnictví se stala služba všemocné straně, tedy diktatuře, což je deformace opravdu podstatná.

Soukromé vlastnictví má být rozprostřeno pokud možno na všechny občany, neboť jen tak může mít funkci ustavujícího principu politic-

ké společnosti, ovšem jen po primární ustavující funkci, kterou je lidská práce. Jen v tomto pojetí může být soukromé vlastnictví ve spojitosti s lidskou prací, tedy s lidskou osobou, spoluutvářejícím principem spravedlivého sociálního řádu.

Zestátnění některých podniků je přípustné jen výjimečně, když všechny ostatní prostředky nejsou schopny uvádět soukromé vlastnictví podniku v soulad s požadavky obecného dobra. Za vyvlastněný majetek se má ovšem poskytnout spravedlivá náhrada. Další přípustné případy vyvlastnění jsou tehdy, když je třeba soukromého pozemku pro stavbu silnice, železnice, údolní přehrad, letiště atd., tedy vždy jen pro nutná společenská zařízení. Zvláštním případem je demokratická pozemková reforma, kdy se za náhradu vyvlastňuje velkostatkům půda a prodává se za výhodných podmínek nemajetným zemědělcům.

Stát má ovšem nejen právo, ale i povinnost podle zásady podpůrnosti budovat některé podniky, které občané neb autonomní instituce územní a orgány hospodářské samosprávy nejsou schopny budovat, nebo když by nebezpečí zneužití takových podniků bylo velké, jako je na příklad využití atomové energie.

Rovněž má stát budovat takové podniky, které nejsou výnosné, ale jsou nutné pro společnost, nebo aspoň pro chudou a nevyvinutou oblast země. To platí zejména o stavbě železnic, dálnic a pro organizování služeb poštovních a telekomunikačních.

Zestátnění všech výrobních prostředků vede k nepružné a nehospodárné byrokracii, k hromadění moci, k dehumanizaci a k odosobnění hospodářského života, neboť vztahy lidské osoby a majetku jsou silně porušeny.

Ze ideální můžeme tedy považovat pluralitní vlastnický systém s těmito základními typy vlastnictví:

- 1/ Vlastnictví soukromé, pokud možno rozprostřené na všechny.
- 2/ Vlastnictví družstevní.
- 3/ Vlastnictví autonomních institucí územních / obce, okresy atd. / a vlastnictví orgánů hospodářské samosprávy.
- 4/ Vlastnictví státní jen mimořádně za určitých podmínek.

Zde máme ovšem na mysli vlastnictví výrobních prostředků a služeb. Domy a pozemky mohou patřit i spolkům kulturním, výchovným a jiným. Vlastnictví institucí církevních má být také zaručeno.

B/ Družstva

Obnova a výstavba demokratických družstev bude důležitým úkolem hospodářské a sociální politiky. Demokratická družstva výrobní, nákupní a prodejní, jakož i družstva úvěrní patří k základním kamenům nové společnosti. Pro všechny druhy podnikání se ovšem nehodí vždy akciové společnosti se systémem zaměstnaneckých akcií a ani spoluvlastnictví partnerů, a proto družstevnictví nabízí další možnosti. Zde pak vztahy osoby, vlastnictví a služeb spotřebitelům se mohou plně rozvinout a uplatnit v zájmu svobody, sociální spravedlnosti a tvůrčího vyjádření lidské osobnosti.

Demokratická družstva nabízejí velké možnosti plného uplatnění iniciativy a spolupráce ve prospěch lidu. Úvěrní družstva / kapesníčky, reiffeisenky atd. / opotřebují laciný úvěr a podněcují ke spořivosti. Jejich úspěch bude ovšem záviset na výchově občanů a na odborné zdatnosti personálu.

C/ Střední stav

Vyspělý střední stav, to jest řemeslníci, živnostníci, a všechna svobodná povolání jsou pilíři občanských svobod, zárukou dobrých

služeb a možností plného uplatnění lidské osoby. Iniciativa a podnikavost příslušníků středního stavu přispívají značně k hospodářskému rozkvětu a k politické stabilitě.

Jako ostatní skupiny, tak i příslušníci středního stavu, mají plné právo na hospodářskou samosprávu na úrovni nadpodnikové. Orgány samosprávy středního stavu a svobodných povolání jsou obchodní komory, živnostenská společenstva, lékařské komory, advokátní komory, organizace řemeslníků, lékárníků, stavitelů atd. Tyto samosprávné instituce plánují také školení dorostu a dohlížejí na ně, pokud ovšem nejde o předepsané vzdělání univerzitní a podobné.

Moderní živnostenský řád, zaručující svobodu podnikání i úroveň služeb, zejména odborným školením a průkazy způsobilosti, zákon o nekalé soutěži, nemocenské, invalidní a penzijní pojištění, podpora rozvoje středního stavu danovou politikou, svépomoc ve formě družstev, odborné zkoušení kvality surovin, polotovarů i výrobků, jakož i výhodný úvěr, to vše jsou problémy, které je nutno řešit včas, aby se mohl obnovit a rozvíjet střední stav.

Zestátnění malých podniků, jako jsou kupci, klempíři, zámečníci, elektrikáři, krejčí, obuvníci atd., to vše přineslo ne hospodárnou byrokracii a bídnou úroveň služeb, stejně jako nespokojenost zákazníků.

Některé totalitní kolektivistické režimy povolily aspoň částečně některé malé podniky, i když někdy je to jen dočasná taktika z nouze v době nedostatečných služeb a vzrůstající nespokojenosti lidu.

Lidské vztahy osoby, vlastnictví a odborných schopností jsou povahy mravní. Pouhá reforma institucí tedy nestačí, musí být doprovázena reformou mravů. Samosprávné instituce středního stavu vydávají kodexy stavovské morálky v podnikání a dohlížejí na jejich dodržování a mají také pravomoc vydávat určitá trestní opatření. Státní orgány pak podle zásady podpůrnosti se postarají o vynutitelnost trestních opatření. Jde především o odnětí licencí, vyškrtnutí ze seznamu kvalifikovaných elektrikářů, klempířů atd., ale také lékárníků, lékařů a advokátů. Platnost těchto trestních rozhodnutí autonomních institucí může být někdy jen na určitou dobu, ve vážných případech na trvalo.

Žijeme v době vzrůstu státní moci, a to i ve svobodných demokraciích, což je jev nebezpečný pro lidská práva. Je třeba usilovat o soustavnou decentralizaci moci v politické společnosti, decentralizaci moci nařizovací, administrativní a ne v poslední řadě i hospodářské.

Stanislav Hofírek